

KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU KATOLÍCKA ŠKOLA NA PRAHU TRETIIEHO TISÍCROČIA RÍM 1997

Úvod

1. Na prahu tretieho tisícročia sa katolícka výchova a katolícka škola – podmienené spoločensko-politickým a kultúrnym kontextom – cítia byť postavené pred nové výzvy. Zvlášť ide o krízu hodnôt, ktorá sa predovšetkým v bohatých a rozvinutých spoločnostiach prostredníctvom masovokomunikačných prostriedkov ešte stupňuje vo forme všeobecného subjektivismu, morálneho relativizmu a nihilizmu. Hlboký pluralizmus, ktorý preniká spoločenské vedomie, umožňuje vznik rozličných postojov, v jednotlivých prípadoch takých protikladných, že ohrozujú každú spoločenskú identitu. Rapídne štrukturálne zmeny, rozsiahle technické inovácie a globalizácia hospodárstva zasahujú čoraz silnejšie do života ľudí v každej časti tejto zeme. V protiklade s perspektívami rozvoja otvorenými pre všetkých sa však stretáme aj s narastajúcou priepasťou medzi bohatými a chudobnými národmi a masovými presunmi ľudí z nerozvinutých krajín do bohatých. Fenomén kultúrneho miešania a spoločnosti, ktorá sa stále čoraz častejšie skladá z ľudí rozličných rás a stáva sa multietnickou a multináboženskou, prináša popri obohatení aj mnohé nové problémy. V krajinách s dávnejšou evanjelizáciou sa k tomu pridáva vzrastajúce potláčanie kresťanskej viery ako východiska a svetla pri účinnom a presvedčivom vysvetľovaní existencie.

2. Na poli výchovy sa rozšírili výchovné funkcie, stali sa komplikovanejšími a špecializovanejšími. Vedy v oblasti výchovy, ktoré sa predtým zameriavali na štúdium dieťaťa a na prípravu učiteľa, sú nútené otvoriť sa rozličným vekovým stupňom a rozmanitým okolnostiam a situáciám mimo školy. Nové požiadavky vyvolali dopyt po novom obsahu, po nových odborných kompetenciách a nových postavách vo vzdelávaní, ktoré presahujú tradičné. Vychovávať a udržiavať školu sa tak v dnešnom kontexte stáva veľmi ťažkým.

3. Vzhľadom na tento horizont je katolícka škola vyzvaná k odvážnej obnove. Cenné dedičstvo stáročnej skúsenosti totiž hovorí jasne o tom, že životaschopnosť spočíva predovšetkým v schopnosti rozumne sa obnoviť. A tak sa katolícka škola musí aj v prítomnosti predstaviť účinnejším, presvedčivejším a aktuálnejším spôsobom. Nejde o jednoduché prispôbenie, ale o misionársky rozlet: ide o základnú povinnosť evanjelizovať, prichádzať za človekom, aby prijal dar spásy.

4. V týchto rokoch bezprostrednej prípravy na Veľké jubileum roku 2000 a z radostnej príležitosti tridsiateho výročia zriadenia Úradu pre školy¹ a dvadsiateho výročia vydania dokumentu *Katolícka škola*, ktorý bol zverejnený 19. marca 1977 s úmyslom "venovať zvláštnu pozornosť podstate a rozdielnym vlastnostiam takej školy, ktorá sa označuje a odporúča ako katolícka"², chcela by sa Kongregácia pre katolícku výchovu týmto dokumentom obrátiť na všetkých, ktorí sú činní v školskej výchove, a venovať im slová povzbudenia a nádeje. Tento list by zvlášť chcel mať účasť na radoch z pozitívnych plodov katolíckej školy, ale aj na starostiach z ťažkostí, na ktoré naráža. Na základe učenia Druhého vatikánskeho koncilu, nespočetných výpovedí Svätého Otca, riadnych a mimoriadnych zhromaždení biskupských synod a biskupských konferencií, na základe pastoračnej starostlivosti diecéznych ordinariátov, ako aj medzinárodných katolíckych organizácií z oblasti výchovy a škôl zdá sa nám vhodným upriamiť pozornosť na niektoré základné črty katolíckej školy, ktoré považujeme za dôležité pre účinnosť jej výchovnej práce v Cirkvi a v

spoločnosti: *katolícka škola ako miesto všestrannej výchovy ľudskej osoby prostredníctvom jasného výchovného plánu, ktorého základným kameňom je Kristus³; jej cirkevná a kultúrna identita; jej poslanie realizovať vychovateľskú lásku; jej sociálna služba; jej výchovný štýl, ktorý musí charakterizovať jej výchovné spoločenstvo.*

Radosti a námahy

5. S veľkým zadosťučinením by sme chceli ešte raz prejsť pozitívnu cestu, ktorou v týchto posledných desaťročiach kráčala katolícka škola. Zvlášť si treba všimnúť jej prínos k evanjelizačnému poslaniu Cirkvi v celom svete, vrátane tých oblastí, kde nie je možná nijaká iná pastoračná činnosť. Ďalej chcela byť katolícka škola spoluzodpovednou aj naďalej, napriek ťažkostiam za spoločenský a kultúrny vývoj rozličných spoločenstiev a národov, ktorých je ona súčasťou a podieľala sa na ich radoostiach a nádejách, na utrpeniach a ťažkostiach, ako aj na snahe o opravdivý pokrok človeka a spoločnosti. V tomto ohľade je treba spomenúť jej cenný prínos, keď slúži menej šťastným národom, ich duchovnému a materiálnemu rozvoju. Cítíme sa povinní spomenúť aj prínos katolíckej školy pre pedagogickú a didaktickú obnovu, ako aj veľké nasadenie mnohých veriacich, predovšetkým tých, ktorí ako rehoľníci a laici žijú svoju učiteľskú službu ako povolanie a ako skutočný apoštolát.⁴ Napokon nesmieme zabudnúť na prínos katolíckej školy pre celkovú pastoraáciu, najmä pre pastoraáciu rodín. A v tejto súvislosti musíme podčiarknuť diskkrétne zasahovanie do výchovnej dynamiky medzi rodičmi a deťmi, ako aj celkom špeciálnym spôsobom jednoduchú a hlbokú podporu, poskytovanú s veľkou citlivosťou a schopnosťou pochopiť "slabé" alebo "vykorenené" rodiny, ktoré sú veľmi početné, zvlášť v rozvojových krajinách.

6. Škola je bezpochyby citlivou križovatkou problematík, ktoré hýbu týmto nepokojným obdobím na konci tisícročia. Katolícka škola sa musí konfrontovať s deťmi a mladými, ktorí prežívajú ťažkosti dnešnej doby. Má do činenia so žiakmi, ktorí sa vyhýbajú akejkoľvek námahe, sú neschopní obetovať sa a byť vytrvalí a ktorí – zväčša už z rodiny – nemajú nijaké platné vzory. Vo vzrastajúcej miere sú nielen ľahostajní, či nepraktizujúci vieru, ale odmietajú akúkoľvek náboženskú alebo morálnu formáciu. Navyše u mnohých žiakov a v mnohých rodinách sa pridáva hlboká apatia k etickému a náboženskému vzdelávaniu, vzhľadom na čo očakávajú a požadujú od katolíckej školy iba to, aby dostali vysvedčenie, nanajvýš ešte kvalifikované vzdelanie a odbornú spôsobilosť. Uvedené ovzdušie vyvoláva určitú únavu pedagógov, ktorá pre vzrastajúce ťažkosti v súčasnom kontexte vyúsťuje do zlučovania práce učiteľa s prácou vychovávateľa.

7. Medzi ťažkosti treba rátať aj situácie politického, spoločenského a kultúrneho rázu, ktoré bránia, alebo znemožňujú navštevovať katolícku školu. Dráma šíriacej sa chudoby a hladu vo svete, konflikty a občianske vojny, úpadok miest, šírenie sa kriminality vo veľkomestách nedovoľujú realizovať nijaké vzdelávacie a výchovné plány. V iných častiach sveta zase vlády, kladú do cesty prekážky, keď neumožňujú činnosť katolíckej školy, a to napriek pokroku demokratického zmyšľania a praxe a vzrastajúcej citlivosti na ľudské práva. Ďalšie ťažkosti vznikajú na základe hospodárskych problémov, čo je pre katolícku školu o to citlivejšie v štátoch, v ktorých sa neráta s nijakým vládnyim príspevkom pre neštátne školy. Tým sa finančné zaťaženie rodín, ktoré si nevolia štátnu školu, stáva takmer neznesiteľným, a pre školy znamená vážne ohrozenie ďalšieho prežitia. Hospodárske ťažkosti, odhliadnuc od ich vplyvu na zisk a na udržiavanie učiteľského zboru, môžu viesť aj k tomu, že katolícke školy sa stanú neprístupné pre tých, ktorým chýbajú finančné prostriedky, čím by sa uskutočňoval výber žiakov, a to katolícku školu pripravilo o jej základnú črtu – že má byť školou pre všetkých.

S pohľadom vpred

8. Pohľad na radosti a ťažkosti katolíckej školy, bez toho, aby sme si nahovárali, že sme vyčerpali celú ich plnosť a hĺbku, nás vyzýva myslieť na jej prínos pri formovaní nových generácií na prahu tretieho tisícročia, pričom sme si vedomí, že – ako píše Ján Pavol II. – "budúcnosť sveta a Cirkvi patrí mladým generáciám, ktoré sa narodili ešte v tomto storočí ale dospelými stanú sa až v budúcom, v prvom storočí nového tisícročia".⁵ A tak musí byť katolícka škola v stave vystrojiť mladých ľudí nástrojmi poznania, aby si mohli nájsť miesto v spoločnosti, ktorá je silno poznamenaná technickými a vedeckými poznatkami; no súčasne (ba chceli by sme povedať prednostne) im musí sprostredkovať solídne, kresťansky orientované vzdelanie. Preto sme presvedčení, že niektoré základné črty katolíckej školy sa musia posilniť, aby sa z nej stal nástroj výchovy v dnešnom svete.

Osoba a výchova

9. Katolícka škola sa predstavuje ako škola pre osobu a škola osoby. "Osoba každého jedného v jej materiálnych a duchovných potrebách stojí v centre Ježišovej učiteľskej činnosti: to znamená, že cieľom katolíckej školy je podporovať ľudskú osobu".⁶ Táto výpoveď pripomína – zatiaľ čo objasňuje živý vzťah človeka ku Kristovi – že v jeho osobe sa nachádza plná pravda o človeku. Preto keď sa katolícka škola usiluje podporovať človeka v jeho celistvosti, koná v poslušnosti voči starostlivosti Cirkvi a vo vedomí, že všetky ľudské hodnoty nachádzajú svoje plné uskutočnenie a následne svoju jednotu v Kristovi.⁷ Toto vedomie vyjadruje centrálné postavenie osoby vo výchovnom pláne katolíckej školy, posilňuje jej výchovnú angažovanosť a robí ju schopnou vychovávať z ľudí silné osobnosti.

10. Súčasný kultúrno-spoločenský kontext prináša nebezpečenstvo zatienu "výchovnej hodnoty katolíckej školy, ktorá ostatne zdôvodňuje jej existenciu a robí z nej miesto autentického apoštolátu".⁸ Lebo aj keď je pravdou, že v posledných rokoch sa zvýšila pozornosť a citlivosť verejnej mienky, medzinárodných organizácií a vlád voči otázkam školy a výchovy, súčasne sa musí konštatovať, že výchova sa čoraz väčšmi redukuje na čisto technické a účelové aspekty. Pedagogické a výchovné vedy sa samy väčšmi zaoberali otázkami fenomenologického výskumu a praktickej didaktiky, než by sa starali o otázky vlastnej výchovy, ktorej stredobod tvoria pravé hodnoty a zmysluplné horizonty. Roztrieštenie výchovy, všeobecnosť hodnôt, na ktoré sa dnes spoločnosť často odvoláva a pre ktoré ľahko nachádza aj široký súhlas (pravda za cenu nebezpečného zahmlenia obsahu), to všetko má sklon pripomínať škole jej údajnú neutralitu, ktorá oslabuje výchovný potenciál a negatívne sa prejavuje na výchove žiakov. Najradšej by sa zabudlo, že výchova vždy predpokladá a zahŕňa určitú koncepciu o človeku a o živote. Predstieraná neutralita školy zodpovedá zväčša praktické potlačanie náboženských vzťahov v oblasti kultúry a výchovy. Naproti tomu korektné pedagogické úsilie musí vyčleniť rozhodujúci priestor cieľom, musí sa zaoberať nielen tým, "ako", ale aj "prečo" vychovávať, musí prekonať obvinenie zo sterilnej výchovy a vrátiť výchovnému procesu tú jednotu, ktorá zabráni roztriešteniu na prúdy rozličných poznatkov a zručností a udrží v centre osobu v jej obsiahlej transcendentnej a dejinnej identite. Katolícka škola so svojím výchovným plánom inšpirovaným evanjeliom je povolaná, aby prijala tieto výzvy a odpovedala na ne v presvedčení, že "tajomstvo človeka sa naplno objasňuje iba v tajomstve Vteleného Slova".⁹

Katolícka škola v srdci Cirkvi

11. Komplexnosť súčasného sveta nás privádza k presvedčeniu, že opäť treba poskytovať väčší priestor vedomiu o cirkevnej identite katolíckej školy. Z katolíckej identity totiž

vyplývajú pôvodné charakteristiky katolíckej školy, ktorá sa "štrukturalizuje" ako cirkevný subjekt, ako miesto autentickej a špecifickej pastoračnej činnosti. Má účasť na evanjelizačnom poslaní Cirkvi a je privilegovaným miestom, kde sa kresťanská výchova stáva skutočnosťou. V tomto ohľade "sú katolícke školy súčasne miestom evanjelizovania, všestrannej výchovy, inkulturácie a osvojovania si dôležitého dialógu medzi mladými rozličných náboženstiev a sociálnych vrstiev".¹⁰ Cirkevný ráz katolíckej školy je teda priamo vpísaný do srdca jej identity ako školskej inštitúcie. Ona je skutočným a pravým cirkevným subjektom na základe svojej činnosti, "v ktorej viera, kultúra a život nachádzajú súlad".¹¹ A tak treba s plným dôrazom povedať, že cirkevný rozmer nie je nijakým dodatočným znakom, ale pôvodnou a špecifickou vlastnosťou, rozlišujúcou charakteristickou, ktorá preniká a formuje každý okamih jej výchovnej činnosti, je súčasťou, ktorá odôvodňuje jej vlastnú identitu a je ohniskom jej poslania.¹² Podporovať túto dimenziu je cieľom každého člena výchovného spoločenstva.

12. Silou svojej identity je teda katolícka škola miestom skúsenosti s Cirkvou, ktorej základom je kresťanské spoločenstvo. V tejto súvislosti treba pripomenúť, že katolícka škola môže iba vtedy uskutočniť svoje pôvodné povolanie byť miestom, kde možno nadobudnúť skúsenosť s Cirkvou, keď sa organicky včlení do pastoračie kresťanského spoločenstva. Celkom zvláštnym spôsobom umožňuje katolícka škola túto skúsenosť mladým ľuďom v prostredí, ktoré žičí kresťanskej výchove. Žiaľ, musíme si uvedomiť, že v niektorých prípadoch sa katolícka škola nevníma ako integrálna súčasť skutočnej pastoračie a že sa niekedy chápe ako niečo, čo je farnosti cudzie alebo prinajmenšom takmer cudzie. Je preto naliehavé podporovať novú citlivosť farských a diecéznych spoločenstiev, aby sa ako prv cítili povolané starať sa o výchovu a školu.

13. V cirkevnom živote je katolícka škola známa predovšetkým ako pole činnosti rehoľných spoločenstiev, ktoré sa jej na základe rehoľnej charizmy alebo na základe zvláštnej pozornosti venovali veľkodušným spôsobom. V súčasnej dobe však nechýbajú ťažkosti, vyvolané úpadkom počtu žiakov, ale aj plazivými vážnymi nedorozumeniami, ktoré hrozia že sa rehoľa vzdá poslania v oblasti výchovy. Na jednej strane sa totiž školská angažovanosť oddeľuje od pastoračie, na druhej strane naráža konkrétna aktivita na ťažkosti, keď ju treba zosúladiť so špecifickými požiadavkami rehoľného života. Cít (pre výchovu) svätých zakladateľov, ktorý priniesol toľko ovocia, ukazuje lepšie a radikálnejšie než každá iná argumentácia, aké sú neopodstatnené a povážlivé také názory. Ďalej sa nám zdá byť vhodným pripomenúť, že prítomnosť rehoľníkov vo výchovnom spoločenstve je nevyhnutná, pretože "osoby zasväteného života sú schopné rozvíjať zvlášť účinnú výchovnú činnosť"¹³ a sú príkladom toho, ako sa možno bezvýhradne a nezištne oddať službe bližnému v duchu rehoľných sľubov. Prítomnosť rehoľníčok a rehoľníkov spolu s kňazmi a laikmi poskytuje žiakom "živý obraz Cirkvi a uľahčuje poznanie jej bohatstiev".¹⁴

Kultúrna identita katolíckej školy

14. Z podstaty katolíckej školy vyplýva aj jeden z najpôsobivejších prvkov originality jej výchovnej koncepcie: syntéza kultúry a viery. Napätie medzi rozumom a vierou tvorí jadro jednotlivých odborov, zjednocuje ich, triedi a usporadúva, pričom pomáha objaviť v samotných vedomostiach podávaných školou kresťanský pohľad na svet, život, kultúru a dejiny. Vo výchovno-vzdelávacom pláne katolíckej školy by sa nemalo oddeľovať vzdelávanie od výchovy, vedomosti od múdrosti ducha. Skutočne, keď sa poznanie postaví do horizontu viery, stáva sa múdrosťou a víziou života. Jednotlivé vyučovacie predmety poskytujú nielen poznatky, ktoré treba nadobudnúť, ale aj hodnoty, ktoré si treba osvojiť, a pravdy, ktoré treba objaviť.¹⁵ Toto všetko si vyžaduje prostredie, poznamenané hľadaním

pravdy, v ktorom vychovávateľa – ak sú kompetentní, presvedčiví, dôslední a ak sú učiteľmi poznania a života, tak sú iste nedokonalými, ale predsa nie bezfarebnými odrazmi jediného Majstra. V tomto ohľade spolupracujú na kresťanskej výchovnej koncepcii všetky predmety s ich špecifickými prapôvodnými vedomostnými obsahmi na výchove zreých osobností.

"Snaha o poučenie je láska" (Múdr. 6,18)

15. V cirkevnej dimenzii je zakorenený aj rozlišovací znak katolíckej školy ako školy pre všetkých s osobitnou pozornosťou voči najslabším. História ukazuje, že väčšina katolíckych školských výchovných zariadení povstala ako odpoveď na výzvy tých vrstiev, ktoré v spoločenskom a hospodárskom rebríčku stáli nižšie. Nie je ničím novým, tvrdenie, že katolícke školy vznikli z hlbkej lásky k výchove mládeže a detí, ktoré zostali ponechané samy na seba a nemali nijakú výchovu. V mnohých oblastiach sveta ešte aj dnes materiálna bieda, bráni mnohým deťom a mládeži získať vzdelanie a primeranú ľudskú a kresťanskú výchovu. V iných oblastiach existujú zase nové formy chudoby, ktoré si priam vyžadujú katolícku školu, pričom táto chudoba sa môže stretať – podobne ako v minulosti – s nepochopením, nedôverou a nedostatkom prostriedkov. Chudobné dievčatá, ktoré v 15. storočí vychovávali uršulínky, chlapci, ktorých svätý Jozef Kalazanský videl na uliciach Ríma behať a lomoziť, či tí, ktorých stretal Ján Krstiteľ de la Salle v chudobných dedinách Francúzska, alebo tí, ktorých okolo seba zhromažďoval Don Bosco, tých všetkých môžeme dnes stretnúť medzi deťmi, ktoré stratili skutočný zmysel života a ktorým chýba akékoľvek nadšenie pre ideály, ktorí nemajú pred sebou nijaké hodnoty a nepoznajú krásu viery, ktoré majú za sebou rozpadnutú rodinu a stratili schopnosť milovať, ktoré často žijú v materiálnom a duchovnom nedostatku a stávajú sa otrokmi nových idolov spoločnosti, v ktorej ich čaká nezamestnanosť a život vydedencov. Na týchto nových chudobných sa v duchu lásky zameriava katolícka škola. Tá škola, ktorá vznikla zo želaní umožniť všetkým, najmä však najchudobnejším a najopovrhovanejším získať vzdelanie, prácu a ľudskú a kresťanskú výchovu, môže a musí v kontexte starých a nových foriem biedy nájsť tú pôvodnú syntézu zápalu a lásky k výchove, čo je vyjadrením Kristovej lásky voči chudobným, malým a mnohým, ktorí hľadajú pravdu.

Katolícka škola v službe spoločnosti

16. Katolícku školu nemožno chápať oddelene od ostatných výchovných zariadení a viesť ju ako nezávislú inštitúciu, lež treba ju udržiavať v styku so svetom politiky, hospodárstva, kultúry a spoločnosti v jej komplexnosti. Katolícka škola má teda povinnosť, rozhodne sa zaoberať novou kultúrnou situáciou, kriticky vystupovať voči parciálnym výchovným plánom, slúžiť ako príklad a podnet pre iné výchovné zariadenia, aby sa tak stávala hranicou pokroku v starostlivosti cirkevného spoločenstva o výchovu. Týmto spôsobom sa stane jasnou verejná úloha katolíckej školy, ktorá nevzniká ako súkromná iniciatíva, lež ako vyjadrenie skutočnosti Cirkvi, ktorá má zo svojej podstaty verejný ráz. Katolícka škola uskutočňuje službu v prospech verejného dobra a nie je vyhradená iba katolíkom, aj keď sa formuje jasne a výslovne v perspektíve katolíckej viery, ale je otvorená pre všetkých, ktorí dokážu oceniť kvalifikovanú výchovnú koncepciu a zúčastniť sa na nej. Tento rozmer otvorenosti sa prejavuje zvlášť výrazne v krajinách s nekresťanskou väčšinou alebo vo fáze rozvoja, kde katolícke školy oddávna, bez akéhokoľvek diskriminovania podporovali všeobecný pokrok a rozvoj osobnosti.¹⁶ Katolícke školské zariadenia, podobne ako štátne školy, majú aj verejnú funkciu a svojou prítomnosťou zaručujú kultúrny a výchovný pluralizmus, predovšetkým však slobodu a právo rodiny, ktorá by rada videla, ako sa uskutočňuje cieľ takej výchovy, akú zamýšľa dať vlastným deťom.¹⁷

17. V tomto ohľade katolícka škola vstúpila do čestného a konštruktívneho dialógu s vládami a s občianskou spoločnosťou. Dialóg a spolupráca sa musia zakladať na vzájomnej úcte, na vzájomnom uznávaní vlastných úloh a na spoločnej službe človeku. Aby toto uskutočňovala, začleňuje sa katolícka škola do školských systémov rozličných národov a do zákonodarstva jednotlivých štátov, pokiaľ tieto rešpektujú základné práva osoby, počnúc rešpektovaním života a náboženskej slobody. Usporiadany vzťah medzi štátom a školou, a to nielen katolíckou, nemá vychádzať ani tak z inštitucionálnych vzťahov, ako skôr z práva osoby na primeranú výchovu podľa slobodnej voľby. Toto je právo, na základe ktorého treba rešpektovať princíp subsidiarity.¹⁸ Pretože "štátna moc, ktorej úlohou je chrániť a brániť občianske slobody, musí pre zachovanie spravodlivosti pri rozdeľovaní dbať o to, aby sa verejné prostriedky tak rozdeľovali, žeby rodičia skutočne slobodne mohli svojim deťom zvoliť školy podľa svojho svedomia".¹⁹ Nielen v rámci formálnej deklarácie, ale v rámci účinného vykonávania tohto základného ľudského práva sa v niektorých krajinách nastoľuje rozhodujúci problém právneho a ekonomického uznania neštátnych škôl. Osvojujeme si nedávno znovu vyjadrené želanie Jána Pavla II., aby vo všetkých demokratických krajinách "bolo konečne konkrétnym spôsobom uskutočnené zrovnoprávnenie neštátnych škôl, ktoré bude súčasne rešpektovať aj ich výchovnú koncepciu".²⁰

Výchovný štýl výchovného spoločenstva

18. Skôr než prejdeme k záveru, chceli by sme ešte niečo povedať o štýle a úlohe výchovného spoločenstva, ktoré sa rodí zo stretnutia a spolupráce rozličných zúčastnených: žiakov, rodičov, učiteľov, zriaďovateľov a nepedagogického personálu.²¹ Vzhľadom na toto výchovné spoločenstvo sa právom zdôrazňuje význam spoločnej atmosféry a realizácie vzájomných vzťahov. Žiaci v každom období vývoja potrebujú osobné vzťahy s príkladnými vychovávateľmi, ba dokonca ich účinnejšie formujú aj samotné poznatky, ak sa podávajú v kontexte osobného prijatia, autentickej reciprocity, dôsledných postojov, štýlu a každodenného správania. V tomto horizonte sa popri nevyhnutnom zachovaní jednotlivých úloh musí zachovať podoba školy ako spoločenstva, čo predstavuje obohatenie súčasnej inštitúcie školy.²² Ďalej je užitočné pripomenúť v súlade s Druhým vatikánskym koncilom²³, že rozmer spoločenstva v katolíckej škole nie je jednoduchou sociologickou kategóriou, ale má aj teologický základ. Pred výchovné spoločenstvo ako celok sa preto stavia výzva, aby podporovalo cieľ školy ako miesta všestrannej výchovy prostredníctvom medziosobných vzťahov.

19. V katolíckej škole sa kladie "prednostne zodpovednosť na to, aby v škole vládol vlastný kresťanský štýl u učiteľov, a to tak u jednotlivých osôb, ako aj kolégia".²⁴ Učiteľská činnosť je aktivitou s mimoriadnou morálnou vážnosťou, je jednou z najvyšších a najtvorivejších činností človeka, pretože učiteľ nevtláča niečo do mŕtvej hmoty, ale do samého ducha človeka. Odtadiaľ nadobúda osobný vzťah medzi učiteľom a žiakom, ktorý sa neohraničuje na púhe dávanie a prijímanie, hodnotu najvyššieho stupňa. Okrem toho si treba čoraz väčšmi uvedomovať, že učiteľia a vychovávateľia žijú špecifické kresťanské povolanie a práve takú špecifickú účasť na poslaní Cirkvi a "že od nich podstatne závisí, nakoľko môže katolícka škola uskutočniť svoje zábery a iniciatívy".²⁵

20. Vo výchovnom spoločenstve majú rodičia – ako prirodzene prví zodpovední za výchovu svojich detí – zvlášť významnú úlohu. Žiaľ, dnes sa stretávame s rozšírenou tendenciou, že rodičia túto svoju pôvodnú úlohu prenášajú na iných. Preto bude treba nielen vzbudiť iniciatívy, ktoré podnecujú plniť si túto zodpovednosť, ale súčasne aj poskytujú konkrétnu a správnu pomoc a zapájajú rodiny do výchovného plánu²⁶ katolíckej školy. Stálym cieľom katolíckej výchovy musí byť preto stretnutie a dialóg s rodičmi a rodinami, čomu má

napomáhať aj podporovanie rodičovských spoločenstiev, aby sa prostredníctvom ich nenahraditeľného príspevku vymedzila tá osobitosť, ktorá zabezpečuje účinnosť výchovného plánu.

Záver

21. Svätý Otec poukázal veľmi výraznými slovami na to, že cesta človeka je cestou Krista a Cirkvi.²⁷ Táto cesta nemôže byť iná, než tá, kadiaľ kráčajú hlásatelia evanjelia, ktorí sa na nej stretajú s naliehavou výchovnou požiadavkou. Práca v škole sa tak ukazuje ako nenahraditeľná úloha, ba dokonca investície vložené v katolíckej škole do ľudí a prostriedkov sa stávajú prorockým znakom. Aj na prahu tretieho tisícročia ešte mocne cítime poverenie, ktoré dala Cirkev katolíckej škole na "Turíce", ktorými bol Druhý vatikánsky koncil: pretože katolícka škola "je tak osožná Božiemu ľudu v splňaní jeho úlohy a môže byť osožná pre dialóg medzi Cirkvou a ľudskou spoločnosťou v prospech oboch. Zachováva si aj v súčasnom svete rozhodujúci význam".²⁸

V Ríme, 28. decembra 1997, na sviatok Svätej rodiny

Pio Kardinal Laghi
prefekt kongregácie

X José Saraiva Martins
titulárny biskup Tuburnica
tajomník kongregácie

Poznámky:

- 1) "Posvätná kongregácia pre katolícku výchovu" dostala nové pomenovanie "Posvätná kongregácia pre semináre a univerzity" apoštolskou konštitúciou *Regimini ecclesiae universae*, ktorá bola vyhlásená s dátumom 15. august 1967 a nadobudla účinnosť 1. marca 1968 (AAS, LIX /1967/ pp. 885-928). Táto Kongregácia je rozdelená na tri úrady. Pri tomto novom usporiadaní bol zriadený úrad pre katolícke školy s účelom ďalej rozvíjať základné princípy výchovy, predovšetkým v školách (porov. Druhý vatikánsky koncil, deklarácia o kresťanskej výchove *Gravissimum educationis*, úvod).
- 2) Kongregácia pre katolícku výchovu, *Katolícka škola*, 2
- 3) Porov. Kongregácia pre katolícku výchovu, *Katolícka škola*, 34
- 4) Porov. Druhý vatikánsky koncil, deklarácia o kresťanskej výchove *Gravissimum educationis*, 8
- 5) Ján Pavol II., apoštolský list *Tertio millennio adveniente*, 58
- 6) Porov. Ján Pavol II., prejav I. národnému kongresu katolíckych škôl Talianska, L' Osservatore Romano z 24. novembra 1991, 4.
- 7) Porov. Kongregácia pre katolícku výchovu, *Katolícka škola*, 35
- 8) *tamtiež*, 3
- 9) Druhý vatikánsky koncil, pastorálna konštitúcia o cirkvi v dnešnom svete *Gaudium et spes*, 22
- 10) Ján Pavol II., posynodálny apoštolský list *Ecclesia in Africa*, 102
- 11) Kongregácia pre katolícku výchovu, *Náboženský rozmer výchovy v katolíckej škole*, 34
- 12) Porov. *tamtiež*, 33
- 13) Ján Pavol II., posynodálny list *Vita consecrata*, 96
- 14) Ján Pavol II., posynodálny apoštolský list *Christifideles laici*, 62
- 15) Porov. Kongregácia pre katolícku výchovu, *Katolícka škola*, 39
- 16) Druhý vatikánsky koncil, deklarácia o kresťanskej výchove, *Gravissimum educationis*, 9
- 17) Porov. Svätá stolica, *Charta práv rodiny*, čl. 5
- 18) Ján Pavol II., posynodálny apoštolský list *Familiaris consortio*, 40; porov. aj Kongregácia pre vieru, Inštrukcia *Libertatis conscientia*, 94
- 19) Druhý vatikánsky koncil, deklarácia o kresťanskej výchove *Gravissimum educationis*, 6
- 20) Ján Pavol II., list generálnemu predstavenému Scolopinerov, v L' Osservatore Romano z 28. júna 1997, 5
- 21) Porov. Kongregácia pre katolícku výchovu *Katolícky učiteľ - svedok viery v škole*, 22
- 22) Porov. *tamtiež*
- 23) Porov. Druhý vatikánsky koncil, deklarácia o kresťanskej výchove *Gravissimum educationis*, 8
- 24) Kongregácia pre katolícku výchovu, *Náboženský rozmer výchovy v katolíckej škole*, 26
- 25) Druhý vatikánsky koncil, deklarácia o kresťanskej výchove *Gravissimum educationis*, 8
- 26) Porov. Ján Pavol II., posynodálny apoštolský list *Familiaris consortio*, 40
- 27) Porov. Ján Pavol II., encyklika *Redemptor hominis*, 14
- 28) Druhý vatikánsky koncil, deklarácia o kresťanskej výchove *Gravissimum educationis*, 80

O B S A H

ÚVOD.....	0
RADOSTI A NÁMAHY	1
S POHĽADOM VPRED	2
Osoba a výchova	2
Katolícka škola v srdci Cirkvi	2
Kultúrna identita katolíckej školy.	5
Katolícka škola v službe spoločnosti	6
Výchovný štýl výchovného spoločenstva	7
ZÁVER.....	8

Z nemeckého jazyka preložili: profesori Gymnázia sv. Cyrila a Metoda v Nitre
Jazyková korektúra z prihliadnutím na talianskú verziu: PhDr. Adriena Slamová

Správnosť prekladu potvrdzuje:

X Rudolf Baláž, biskup
predseda Komisie KBS pre katechizáciu a školstvo